

Miša Stojadinović, NOAM ČOMSKI I SAVREMENO DRUŠTVO, Institut za političke studije, Beograd 2014, 244 str.

Noam Čomski je široj javnosti poznat kao antiglobalista i liberalno-demokratski kritičar savremenog kapitalizma, a posebno američke spoljne politike. Njegova mišljenja važan su deo savremenih sociolingvističkih, politikoloških, socioloških i istorijskih istraživanja. Složen sistem povezanosti društvenih događaja, pojava i procesa u prošlosti i sadašnjosti, kao i stalna potreba čoveka da spozna budućnost, nameću potrebu interdisciplinarnе saradnje na polju društveno-humanističkih nauka. Istorija 20. veka – koja obuhvata *sukob elita, doba ekstrema*, dva velika rata i veći broj *manjih* ratova, *Hladni rat*, stvaranje nadnacionalnih i transnacionalnih organizacija, globalizam, pojavu i korišćenje Interneta i snažan razvoj novih tehnologija i komunikacija – oblikovala je svet današnjice i postavila temelje problemima, koje je potrebno razumeti i rešiti. Poznavanje misli Noama Čomskog, naučnika koji koristi metode više naučnih disciplina postaje potreba i srpskog društva, čemu doprinosi knjiga *Noam Čomski i savremeno društvo* sociologa Miše Stojadinovića, naučnog saradnika Instituta za političke studije u Beogradu.

Nakon što se u predgovoru autor odredio prema temi, pri čemu je naglasio da se pod pojmom savremeno društvo podrazumevaju sva društva koja koegzistiraju u našoj savremenosti bez obzira na njihov stepen razvoja, Stojadinović je delo Noama Čomskog analizirao kroz najznačajnije probleme savremenog društva (proces modernizacije, individualizacija, globalizacija, tranzicija, socijalni konflikti i drugi). Autor je kroz šest poglavlja i zaključna razmatranja obradio teme povezanosti savremenog kapitalizma i neoimperijalizma (koncepta i strategije unutrašnjeg i globalnog razvoja) sa spoljnom politikom, zloupotrebom moći i asimetričnim modelom globalizacije kao izvorom siromaštva, nejednakosti i socijalnih konflikata u savremenom društvu. Pažnja je posvećena i položaju medija u savremenom društvu, antiglobalističkim i

alterglobalističkim pokretima u borbi za pravedno i humano društvo, kao i razvoju demokratije i odgovornosti intelektualca u savremenom društvu.

Polazeći od pregleda analiza najznačajnijih autora koje se bave procesom globalizacije (Entoni Gidens, Robert Robertson, Urih Bek, Džordž Ricer, Imanuel Volerstin, David Held, Miroslav Pečujlić, Zoran Vidojević, Ljubiša Mitrović, Vladimir Vuletić), Stojadinović u prvoj celini „Globalizacija, neoliberalizam i nacionalna država“ ukazuje na potrebu da se ovom procesu pride kritički. Kako smatra da proces globalizacije sam po sebi nije ni dobar ni loš, autor nastoji da se odredi prema načinu na koji se globalizacija ostvaruje u praksi. U skladu sa pomenutim, osvrće se na neoliberalizam kao definišuću političko-ekonomsku paradigmu savremenog društva i na položaj nacionalne države, pri čemu ističe stav Noama Čomskog, kritičara „mita o slobodnom tržištu“ da se ovaj oblik organizacije društva na globalnom nivou pokazao kao promašaj. U daljem tekstu analiziraju se pitanja rata i mira, odnosno ostvarivanja mira na prostora čije su glavne karakteristike multilateralnost, multikonfesionalnost i multikulturalnost, kao što je i Balkan. Kako se rat u savremenom društvu ne mora voditi samo oružanim sredstvima, već i upotrebom masovnih medija, autor posmatra rat sa sociološkog stanovišta. Naglašava se stav koji je Čomski izneo u delu *Kontrolisana demokratija* da su „humanitarne intervencije“, „pravedni ratovi“, „borba za demokratiju“, „preventivni rat“, „zaštita ljudskih prava“ i „borba protiv terorizma“ sredstva kojima se služe velike sile da bi prikrile neoimperijalne pretenzije, kao i da su ovakve intervencije kao rezultat imale ogromne žrtve.

U delu studije pod naslovom: „Noam Čomski i odgovornost intelektualca u savremenom društvu“ autor daje kratku, slikovitu i autentičnu analizu Noama Čomskog kao intelektualca. Odgovoriti na pitanje ko je Noam Čomski i ukazati na sve aspekte njegovog društvenog angažovanja zahtevan je i kompleksan zadatak. Stojadinović je uspeo da na osnovu biografskih podataka,

dela i misli Noama Čomskog, kao i zaključaka autora (Tarik Alij, Džeremi Foks, Robert Mekčesni i Alison Edglej) koji su pisali o Čomskom odgovori na pomenuto pitanje. Kroz životni put Čomskog od 1928. godine kada je rođen u Filadelfiji (SAD), kao i obrazovanje filozofa i lingviste (doktorat iz lingvistike 1955. godine), čitaocima knjige predstavljen je autor više knjiga, brošura i tekstova, koji postepeno i dubinski zadiru u sferu politike. Čomski je od sedme decenije 20. veka poznat kao kritičar političkih i ekonomskih sistema, protivnik rata i totalitarizma, borac za mir i demokratiju i analitičar spoljne politike Sjedinjenih Američkih Država. Polje interesovanja Čomskog u skladu sa izazovima 20. veka proširilo se i danas obuhvata ne samo političke sisteme već i ideologiju, informacione tehnologije i gotovo sve aspekte savremenog društva u kome, kako piše Alison Edglej, vlada krilatica *anything goes*. Istovremeno, dela Čomskog (*American Power and the New Mandarins*, *Radical priorities*, *Intervencije*, *Imperialne ambicije – razgovori o svetu posle 9/11 – intervjui sa Dejvidom Barsamianom*, *Šta to (u stvari) hoće Amerika* i *Godina 501 – konkvista se nastavlja* i druga) otvaraju i pitanje odgovornosti intelektualca u savremenom društvu i stvaraju potrebu da intelektualci prevaziđu izazove da svoje veštine ustupe centrima moći koji teže oblikovanju stvarnosti.

Čomski, kako Stojadinović u poglavlju „Zloupotreba moći i neoimperijalna praksa velikih sila u savremenom društvu“ ističe, ukazuje na povezanost savremenog kapitalizma i neoimperijalizma tj. koncepta i strategije unutrašnjeg i globalnog razvoja i agresivne spoljne politike, kao i na povezanost neoliberalizma i globalizma kao novog svetskog poretka. Kroz delo Noama Čomskog, kao i drugu sociološku, politi-kološku i istorijsku literaturu, autor anali-zira prirodu globalizacije, odnos pojedinih država prema međunarodnom pravu kao značajnom pokazatelju spoljne politike. Posebno pitanje koje je Stojadinović obradio jeste nametanje dvostrukih standarda i položaja Sjedinjenih Američkih Država u periodu neoimperijalnog koncepta globalizacije, dakle od kraja Drugog

svetskog rata do današnjih događaja u Ukrajini. U skladu sa analizama Noama Čomskog naglasak je na težnjama SAD da zadrže dominantnu poziciju svog bogatstva kroz ulaganje novca u vojnu industriju, nuklearno naoružanje, ekonomski pritisak na zemlje koje ne žele da igraju ulogu snabdevača, idealističkim sloganima koji ističu altruizam i dobrobiti celog sveta. Kroz analizu Hladnog rata i preispitivanje događaja u Avganistanu, Iraku, Nikaragvi, Istočnom Timoru, Južnoj Americi i Bliskom istoku, kao i operaciju „Milosrdni anđeo“ prikazani su načini funkcionisanja neoimperijalne prakse u savremenom društvu („humanitarne intervencije“, „borba za demokratiju“, „zaštita ljudskih prava“, „borba protiv terorizma“, „pravedni rat“, „prevenitivni rat“ i dr.).

Oblikovanje stvarnosti, odnosno položaj i uloga medija u savremenom društvu s pravom su zauzeli značajno mesto u ovoj knjizi. Uloga medija u formiranju javnog mnjenja tema je koja od Dejvida Hjuma privlači istraživače. Čomski je analizu „stvaranja slike sveta“ započeo istorijskim osvrtom na ulazak SAD u Prvi svetski rat kada je administracija Vudro Vilsona ustanovila tzv. *Krilovu komisiju*, koja je sprovela jednu od prvih operacija modernim propagandnim sredstvima i pacifističku populaciju za šest meseci pripremila da ratuje. U poslednjih 30 godina svet se u velikoj meri izmenio kako Čomski smatra pod uticajem pokreta okupljenih oko ideja građanskih prava, mira, feminizma i ekologije, kao i razvoja tehnologija i upotrebe interneta. Pomenuti procesi oblikovali su uslove da informacije steknu moć kao procesi izražavanja i stvaranja mišljenja. Stojadinović se opredelio za prikaz mehanizama kontrole misli i prirode medija, odnosno medija kao moćnog oružja u savremenom društvu na osnovu teorije koju su Noam Čomski i Edvard Herman izneli u delu *Manufacturing Consent* i nazvali *propagandni model*. Na osnovu ove teorije pre nego što se neki događaj može smatrati vrednim vesti prolazi kroz pet filtera (veličina, vlasništvo i profitna orijentacija masovnih medija; reklame; potraga masovnih

medija za vestima, oštre kritike i pritisak i antikomunizam kao kontrolni mehanizam). Iako postoje i kritike ove teorije, neosporno je da mediji imaju moć da oblikuju sve aspekte političkog, ekonomskog i kulturnog života, a Stojadinović je posebno istakao primere Libije, Vijetnama, kao i tabelarni pregled korišćenja pojma „genocid“ od strane medija u vezi sa događajima na Kosovu i Metohiji, u Istočnom Timoru, Turskoj i Iraku, a koje Čomski navodi kako bi dokazao upotrebu medija u propagandne svrhe zarad kreiranja željene stvarnosti.

Suprotstavljanje neoliberalnom modelu društvenog razvoja i njegovim akterima sociolog Miša Stojadinović posmatra preko upotrebe pojma globalizacija i nastanka antiglobalizacijskih pokreta kao procesa osporavanja neoliberalnog modela globalizacije i aktera globalnog upravljanja (Svetska trgovinska organizacija, Svetski ekonomski forum, G7, G8, Međunarodni monetarni fond – MMF, Svetska banka i dr.). Obrađen je i razvoj antiglobalizacijskih pokreta, koji je u prvom talasu započeo sredinom sedamdesetih godina 20. veka kao protest protiv strogih mera „strukturnog prilagođavanja“ od strane Međunarodnog monetarnog fonda, da bi u drugom talasu devedesetih godina 20. veka postao organizovaniji i sa jasnijim političkim ciljevima. Stojadinović se posvetio i alterglobalizacijskim pokretima kao formi novih društvenih pokreta koji predlažu alternativni model društvenog razvoja, a koji je inspiraciju pronašao u idejama Noama Čomskog. Kako se Čomski često naziva i anarhistom, a i sam ukazuje na da je njegov anarhizam obeležen klasičnom tradicijom (Bakunjin, Prudon, Kropotkin) posebna celina posvećena je analizi prirode anarhizma poznatog intelektualca.

Celokupno stvaralaštvo Noama Čomskog otvara i pitanje izazova i mogućnosti razvoja demokratije u savremenom društvu. Stojadinović ističe da je Čomski borac za demokratiju u pravom smislu te reči i protivnik onoga što se danas naziva demokratijom. Čomski smatra da u politici pojmovi demokratija, slobodno preduzetništvo, odbrana od agresije i mirovni procesi

imaju dva značenja, a ukazuje i da se demokratija koristi kao moćno ideološko oružje u čije ime je pod idejom očuvanja ljudskih prava došlo i do najvećih zločina. U završnom poglavlju knjige *Noam Čomski i savremeno društvo*, autor se osvrće i na pregled najznačajnijih teorijskih pristupa državi (pluralizam, teorija elita, teorija javnog izbora, institucionalizam, feministički i ekološki pristup državi), pri čemu analizira nove pravce u razvoju demokratskih kapaciteta.

Na osnovu knjiga, članaka i izjava Noama Čomskog Stojadinović ne ukazuje samo na značaj, doprinos i ograničenja njegove misli u proučavanju savremenog društva, već podstiče naučnu javnost na sagledavanje brojnih aktuelnih društvenih procesa. Autor se nije opredelio za interpretaciju već jasnim i preciznim stilom iznosi dosadašnja teorijskih saznanja i svoje ocene. Značajno je da pored neoliberalnog koncepta globalizacije i političkih posledica na međunarodne odnose, demokratije i uloge medija u savremenom društvu autor pažnju posvećuje i idejama Noama Čomskog koje se odnose na teze o savremenoj istoriji i reafirmisanju uloge intelektualca kao „savesti čovečanstva“. Iz bogatog stvaralačkog opusa Čomskog samo je sedam dela prevedeno na srpski jezik, stoga knjiga *Noam Čomski i savremeno društvo* doprinosi boljem razumevanju značaja njegove misli i dela. Istovremeno, neosporna je i naučna aktuelnost istraživanja problema savremenog društva.

Aleksandra Kolaković

Ivo Goldstein, Slavko Goldstein, TITO, Profil, Zagreb 2015.

„Prof. dr. sc. Ivo Goldstein, Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, godinama se uporno predstavlja, i samozadovoljno drži, stručnjakom za sva pitanja suvremene hrvatske povijesti. Točnije, povjesničar Ivo Goldstein rješenje svih pitanja suvremene hrvatske povijesti, posebice Drugoga svjetskog rata i poraća, godinama samozatajno vidi i nudi u formuli: Ja i moj otac. Goldstein se do sada predstavio